

ГЕОПРОСТОРОВА ОЦІНКА ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ 2012 РОКУ В ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Стаття присвячена геопросторовому аналізу формування та нарізки виборчих округів в Тернопільській області за результатами виборів 2007, 2009 та 2012 рр. та визначено особливості територіальної змінності їх наповнення. Також проаналізовано особливості електоральної активності на виборах 2012 року як в територіальному, так і в часовому вимірі. Відмічено адміністративні одиниці області з максимальними та мінімальними показниками електоральної активності та зроблено спробу обґрунтування таких показників. Основна увага приділена оцінці електоральної прихильності населення області в розрізі адміністративних районів та визначено ідеологічні уподобання виборців. Такий аналіз дозволяє сформулювати бачення майбутньої прихильності населення до політичних об'єднань певного ідеологічного спрямування.

Ключові слова: вибори, електоральна прихильність, виборчі округи, виборчі дільниці, територіальна організація виборчого процесу, нарізка виборчих округів.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Електоральна культура формується сьогодні як на загальноукраїнському, так і на регіональному рівні. Такий елемент суспільного розвитку є ознакою формування повноцінної зрілості суспільства. В різних регіонах України вона сьогодні перебуває на різних рівнях становлення. Дуже цікавою є характеристика електоральних уподобань населення на низовому рівні навіть в таких відносно політично однорідних областях як Тернопільська. Саме парламентські вибори традиційно формують уявлення про регіональні політичні уподобання населення та шляхом волевиявлення представляють прихильність до певної ідеологічної лінії. З цих позицій досліджувана проблематика є цікавою та актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження в електоральній царині сьогодні проводяться науковцями багатьох наукових напрямків, а тому мають яскраво виражений міждисциплінарний характер. Зокрема, зростає увага до соціально-політичних проблем в етнології, яка досліджує історичні та сучасні політичні виміри життєдіяльності етнонаціональних спільнот і груп (В. Наулко, Р. Кирчів, С. Макаруч, С. Павлюк, А. Пономарьов, І. Терлюк, М. Тиводар та ін.). Ця проблема залишається в центрі уваги і фахівців політичної історії (Н. Антонюк, Я. Грицака, Я. Дашкевича, Г. Касьянова, В. Сергійчука, І. Козловський та ін.). Багато в цьому напрямку працюють політологи та політичні аналітики (Т. Батенко, В. Євтух, О. Картунов, О. Майборода, П. Надо-лішній, Л. Нагорна, І. Онищенко, М. Панчук, В. Потульницький, С. Сворац, В. Трощинський та ін.). Вітчизняні географи М. Багров, М. Дні-стряньський, А. Доценко, Я. Жупанський, А. Ковальчук, В. Круль, О. Любіцева, В. Ми-ронюк, К. Мезенцев, С. Павлов, І. Ровенчак, О. Топчієв, О. Хомра,

О. Шаблій, Л. Шевчук та ін. розглядали дану проблематику на загальноукраїнському або регіональному рівні з позиції геопросторового аналізу.

Постановка мети та завдань наукового дослідження. Метою проведеного дослідження була геопросторова оцінка результатів парламентських виборів 2012 р. в Тернопільській області з метою визначення політичних та ідеологічних уподобань населення регіону на сучасному етапі. Виходячи із поставленої мети нами були поставлені наступні завдання:

- проведення джерімендрінгового аналізу формування виборчих округів в Тернопільській області;
- геопросторова оцінка електоральної активності населення Тернопільської області на парламентських виборах 2012 року;
- оцінка політичних та ідеологічних уподобань населення за результатами голосування в адміністративних районах області.

Виклад основного матеріалу. Основою суспільного розвитку регіонів держави сьогодні традиційно виступає показник політичної свідомості та політичної активності населення, що найяскравіше прослідковується в форматі виборів. Вони не лише представляють волевиявлення населення, а дозволяють спрогнозувати настрої місцевих мешканців стосовно політичної, економічної та соціальної політики в певному регіоні. Тому принципово важливо проводити такі дослідження з позиції комплексного електорального аналізу, що дає уявлення про формування та особливості нарізки виборчих округів, політичну активність населення шляхом оцінки кількісного показнику тих, що голосують та геопросторової прихильності населення до певних ідей та поглядів шляхом підтримки відповідних політичних партій.

Територіальну основу виборчого процесу складає нарізка округів в межах визначеної те-

риторії (в нашому випадку – Тернопільської області). Дана джерімендрінгова технологія відзначається суттєвою змінністю та постійним модифікуванням. Так, співставляючи вибори до Верховної Ради 2007 р., позачергові вибори до Тернопільської обласної ради 2009 р. та вибори до Верховної Ради 2012 р. Варто відмітити постійну зміну кількості округів та їх територіальної наповненості. Якщо в 2007 р. в області виділялось вісім виборчих округів з центрами в Тернополі, Збаражі, Кременці, Зборові, Бучачі, Тереховля, Чорткові, Борщові, в 2009 р. їх число зменшилось до п'яти (центри – м. Тернопіль, Кременець, Бучач, Чортків і знову м. Тернопіль для навколотернопільських адміністративних районів). В 2012 р. число округів збереглося – п'ять, але в

черговий раз змінився підхід до їх територіального наповнення (центри – м. Тернопіль, Збараж, Зборів, Тереховля, Чортків) (Табл. 1). Така територіальна змінність може бути оцінена як спроба формування округів з врахуванням чийось політичних інтересів та традиційно оцінюється як непрозора виборча технологія. Навіть за результатами трьох останніх виборчих процесів можна сказати, що кількість виборчих дільниць суттєво зросла до 2012 р., в той час як кількість самих виборців зменшилась [наші розрахунки за [3]]. А відомо, що саме підсумкові протоколи виборчих дільниць стали основним джерелом фальшування результатів голосування, тому зростання числа дільниць може бути основою для занепокоєння.

Таблиця 1.

Територіальна організація виборчого процесу в Тернопільській області на виборах до Верховної Ради 2012 року*

Номер округу	Кількість виборчих дільниць	Центр округу	Території, що відносяться до округу	Кількість населення, що має виборчі права, тис. осіб
163	86	м. Тернопіль	м. Тернопіль	177,4
164	307	м. Збараж	Збаразький, Кременецький (населені пункти м Кременець, м Почаїв, села Білокриниця, Андруга, Веселівка, Лішня, Будки, Валігури, Комарівка, Великі Бережці, Іква, Малі Бережці, Хотівка, Гаї, Града, Діброва, Кімната, Горинка, Духів, Кушлин, Дунаїв, Богданівка, Куликів, Савчиці, Жолоби, Катеринівка, Іванківці, Рибча, Колосова, Двірець, Рудка, Крижі, Лідихів, Лосятин, Борщівка, Плоске, Підлісне, Попівці, Весела, Новий Кокорів, Старий Кокорів, Радянське, Підлісці, Сапанів, Старий Почаїв, Старий Тараж, Комарин, Чугалі, Бонівка, Зєблози, Шпиколоси), Лановецький, Шумський райони	177,6
165	311	м. Зборів	Чотири дільниці м. Тернополя, Бережанський, Зборівський, Козівський, Підгаєцький, Кременецький (за виключенням населених пунктів, включених до округу № 164) райони	178,3
166	270	м. Тереховля	Бучацький, Гусятинський, Монастирський, Тереховлянський райони	175,5
167	210	м. Чортків	Борщівський, Заліщицький, Чортківський райони	154,7
Всього	1184			863,5

* складено за <http://cvk.gov.ua/vnd2012/wp023pt001f01=900pid100=61.html>

Оцінюючи показник явки виборців на дільниці, варто відмітити, що він був суттєво вищим від пересічноукраїнського – в середньому в області 66,8 %, в той час як в Україні загалом цей показник складав 58% (щоправда загалом в Україні парламентські вибори 2012 р. відзначались вкрай низкою явкою виборців, що можна оцінювати як психологічну зневіру в зміни, пов'язані з процесом виборів та, ймовірно, з

думкою про можливі фальсифікації й незначущість голосу "маленького українця"). Найбільш пасивними були мешканці обласного центру, явка яких склала 62,4 %. В адміністративних районах області явка коливалась від 67 % в Зборівському, Лановецькому, Підволочиському, Шумському районах до 68,9 % в Бучацькому, Гусятинському, Монастирському та Тереховлянському районах. Максималь-

на активність виборців впродовж дня голосування припадала на проміжок від 12 до 16 год, що є традиційним для областей західноукраїнського регіону (за ці чотири години в округах області проголосувало від 43 % виборців в м. Тернополі до 47,2 % виборців в Бучацькому, Гусятинському, Монастириському та Теребовлянському районах).

У виборчому процесі загалом було зареєстровано 21 політичне об'єднання. У відсотковому відношенні найбільша частка припадала на центристські партії – 9 політичних об'єднань (Партія регіонів, партія "Україна – вперед", Українська партія "Зелена планета", політичне об'єднання "Рідна Вітчизна", політична партія "Україна майбутнього", політична партія "Зелені", політична партія "Нова політика", Ліберальна партія України, Партія зелених України) або 42,8 % від загального числа суб'єктів виборчих відносин. На правоцентристські та праві політичні сили припадало 28,6 % політичних об'єднань (в абсолютному вимірі таких партій було шість – Об'єднана опозиція "Батьківщина", УДАР, "Наша Україна", Радикальна партія О. Ляшка, Всеукраїнське об'єднання "Свобода", Українська національна асамблея). Такий же відсоток і відповідно така ж кількість політоб'єднань припадала на ліві та лівоцентристські об'єднання (Соціалістична партія України, політична партія "Всеукраїнське об'єднання "Громада", Комуністична партія України, партія "Руський блок", Народно-трудовий союз України).

Якщо ж оцінювати політичні партії виходячи з їх ідеологічної орієнтації та за показником подолання прохідного бар'єру в 4%-ки,

то в загальноукраїнському вимірі за багатомандатним виборчим округом три політоб'єднання або 60 % від числа тих, що пройшли до парламенту, сповідують правоцентристські та праві ідеологічні погляди. По одній партії з тих, що пройшли до парламенту, підтримують центристські та ліві ідеї.

В Тернопільській області результати дещо відрізнялись від загальноукраїнських. Три партійні об'єднання, що подолали прохідний бар'єр представляли праві та правоцентристські ідеологічні напрямки і одна – центристський, таким чином в черговий раз підтвердивши свою прозахідну, проєвропейську орієнтацію та мен-тальну схожість з західноукраїнськими областями.

Загалом в області три праві та правоцентристські партії (Об'єднана опозиція "Батьківщина", Всеукраїнське об'єднання "Свобода", УДАР) отримали підтримку 85,6 % тих, що проголосували (в абсолютному вимірі – 480,3 тис. виборців). Якщо співставляти ці результати з парламентськими виборами 2006 р., то можна констатувати факт, що населення області стало більш прагматичним та більш згуртованим в своєму виборі – тоді за партії цього напрямку, котрі пройшли до парламенту проголосувало 75,9 % населення, а за партії, що не досягли прохідного бар'єру проголосувало дещо більше 19 % (в 2012 р. – 4,2 %) – це дозволяє твердити, що поступово відбувається консолідація електоральних уподобань населення під певною ідеологічною платформою, а не тільки персоналістичними (харизматичними) рисами лідерів.

Таблиця 2

Результати парламентських виборів в Тернопільській області від 28.10.2012 за багатомандатним виборчим округом*

№ з/п	Партія	округ										Область загалом	
		163**		164**		165**		166**		167**			
		%	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб
1.	Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина"	36,48	39245	38,71	44622	43,40	52186	39,41	47174	36,57	37516	39,51	220743
2.	Всеукраїнське об'єднання "Свобода"	33,74	36297	23,51	27102	29,32	35266	31,06	37184	39,66	40685	31,46	176534
3.	Політична партія "УДАР (Український Демократичний Альянс за Реформи) Віталія Кличка"	18,04	19407	16,42	18928	14,97	18008	14,17	16967	9,44	9685	14,61	82995
4.	Партія регіонів	4,19	4512	9,64	11117	4,83	5818	6,82	8164	6,41	6579	6,38	36190
5.	Політична партія "Наша Україна"	2,66	2866	3,62	4182	3,77	4534	4,62	5542	2,96	3041	3,53	20165
6.	Комуністична	2,50	2700	3,26	3764	1,00	1212	1,22	1462	1,68	1731	1,93	10869

	партія України												
7.	Партія "Україна – Вперед!"	0,62	675	1,00	1157	0,54	653	0,50	610	0,56	582	0,64	3677
8.	Радикальна Партія Олега Ляшка	0,55	596	0,82	948	0,43	523	0,42	511	0,41	426	0,53	3004
9.	Партія Пенсіонерів України	0,21	235	0,64	744	0,27	336	0,28	347	0,34	349	0,35	2011
10.	Соціалістична партія України	0,14	157	0,45	528	0,23	283	0,29	354	0,23	246	0,27	1568
11.	Політичне об'єднання "Рідна Вітчизна"	0,12	133	0,26	307	0,13	160	0,23	276	0,45	464	0,24	1340
12.	Українська партія "Зелена планета"	0,16	173	0,27	318	0,20	245	0,17	214	0,23	239	0,21	1189
13.	Політична партія "Україна майбутнього"	0,09	105	0,20	241	0,17	213	0,17	210	0,16	172	0,16	941
14.	Українська Національна Асамблея	0,06	66	0,17	203	0,12	148	0,13	165	0,19	200	0,13	782
15.	Партія Зелених України	0,12	135	0,19	224	0,10	130	0,10	123	0,11	115	0,12	727
16.	Політична партія "Зелені"	0,08	95	0,12	144	0,11	137	0,06	79	0,10	103	0,09	558
17.	Ліберальна партія України	0,02	28	0,15	173	0,10	130	0,07	91	0,09	96	0,09	518
18.	Політична партія "Нова політика"	0,04	51	0,13	156	0,06	81	0,05	70	0,13	141	0,08	499
19.	Політична партія Всеукраїнське об'єднання "Громада"	0,03	39	0,16	191	0,06	81	0,05	63	0,08	90	0,08	464
20.	Партія "Руський блок"	0,04	47	0,12	144	0,04	57	0,05	62	0,06	63	0,06	373
21.	Політична партія "Народно-трудовий союз України"	0,01	13	0,05	58	0,03	40	0,02	30	0,04	51	0,03	192

* розраховано за даними Центральної виборчої комісії [9]

** територіальне наповнення округів розкрито в табл. 1

Правоцентриські сили, що були представлені Об'єднаною опозицією "Батьківщина" та партією УДАР, в сумативному показнику отримали перемогу в усіх адміністративних районах області – від 46 % в південних районах області (Борщівський, Чортківський та Заліщицький) до 58,4 % в Бережанському, Зборівському, Козівському, Підгаєцькому районах. Водночас варто відмітити зростаючу популярність крайньо правих політичних сил (ВО "Свобода"), які підтримали від 40 % виборців на півдні області до 23,5 % – в північних районах області. З одної сторони такі показники варто пояснювати високим вступом довіри до відносно нової політичної сили, що не заплямувала себе у владних структурах, а з іншої – це реакція на існуючу політичну ситуацію, яка знову вимагає "правішання" поглядів населення у зв'язку з політичними, економічними та суспільними процесами.

Також дані вибори продемонстрували, що партії центристського спрямування, що підтримують ліберальні ідеї з виключно економічною

платформою, не мають підтримки в місцевого населення не зважаючи на значущість даного фактора для розвитку таких депресивних територій як Тернопільська область. Найбільший спротив партіям з такою ідеологією сьогодні, як не дивно, зустріли в великих містах, і місто Тернопіль не стало винятком – їх підтримало 5,4 % виборців обласного центру; найвищою підтримка партій цього спрямування була в північних адміністративних районах області – за всі політсили цього ідеологічного спрямування проголосувало майже 12 % виборців. В решті районів області спостерігались незначна підтримка в межах 6-8 %.

Виборці Тернопільської області на парламентських виборах 2012 року не підтримали загальноукраїнської тенденції росту популярності лівих сил, які традиційно не мають підтримки в даному регіоні.

Одномандатні виборчі округи можуть виступити певним "дзеркалом" реакції місцевих громад на політичну силу та конкретне ім'я, з якою ототожнюється дана партія.

За одномандатними округами в Тернопільській області було висунуто кандидатів від 13 політичних об'єднань; окрім того досить значною була частка самовисуванці.

Шість партій в одномандатних округах представляло центристський напрямок, що відповідало 46,1 % від загального числа політичних організацій, котрі висунули своїх кандидатів. П'яти партій або 38,5 % від їх загального числа в округах області було представлено правими та правоцентристськими об'єднаннями. І дві партії (15,4 %) – це партії лівої ідеології.

Але переможцями виборів були представники виключно правих і правоцентристських партій, що разом зібрали 44,2 % виборчих голосів за кандидатів, що були висунуті відповідними політсилами та пройшли до парламенту. Варто відзначити, що до цього показника можна додати ще голоси 3,62 % виборців області, які віддали свої голоси за кандидатів від правоцентристських та правих партій, котрі не пройшли до парламенту (в даному випадку розмаїття політичних уподобань одного ідеологічного напрямку привело до певного розпорошення голосів і відповідно часткової втрати підтримки лідерів виборів). Але відрадно те, що партійна прихильність загалом відповідає персоніфікованій частині електоральних уподобань. Представники від правих сил мали перевагу в обласному центрі (їх підтримало 56,7 % виборців). Також кандидат від цих політсил переміг в Збаразькому, Лановецькому та Шумському районах, що можна вважати певною несподіванкою і черговим проявом "правішання" цих адміністративних територій. В решті адміністративних районів області

основну підтримку отримав кандидат від правоцентристських сил, що загалом є прогнозованою ситуацією.

Висновки. Кожні чергові вибори виступають своєрідним зрізом і суспільної активності, і проявом ідеологічної прихильності. Водночас вони дають можливість визначити вектор ідеологічної прихильності населення.

Територіальна організація виборчого процесу в Тернопільській області близька до оптимальної – кількість виборців між виборчими округами розподілена досить рівномірно, але кількість виборчих дільниць є не всюди відповідною, що може стати незначною перешкодою у можливості волевиявлення місцевого населення.

Тернопільська область на виборах 2012 р. традиційно продемонструвала високу явку виборців, виступивши одним з всеукраїнських лідерів за цим показником (майже 67 %), хоча населення урбаністичного округу (№ 163, м. Тернопіль) показало певну схильність до абсентеїзму (участь у виборах взяло дещо більше 62 % виборців).

Електоральні уподобання населення Тернопільської області загалом не змінилися і в порівнянні з попередніми виборчими каденціями навіть укріпили усталену традицію підтримки правих та правоцентристських сил, що сповідують ідеї націонал-патріотизму та прозахідного розвитку України. На останніх виборах за партії цих напрямків проголосувало загалом 85,6 % виборців, що є найвищим показником в перше десятиліття ХХІ ст. і дозволяє прогнозувати "правішання" поглядів місцевих мешканців.

Література:

1. *Дністрянський М.С.* Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики / *М.С. Дністрянський*. Монографія. – Літопис; Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 490 с.
2. *Дністрянський М.С.* Політична географія та геополітика України / *М.С. Дністрянський*. Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга "Богдан", 2010. – 344 с.
3. *Кузишин А.В.* Зміна електоральних уподобань населення Тернопільської області в світлі результатів місцевих виборів / *А.В. Кузишин* // Наукові записки. Серія: Географія. – Тернопіль, 2010. – № 2. – С. 59-63.
4. *Мадіссон В.В.* Сучасна українська геополітика / *В.В. Мадіссон, В.А. Шахов*. – К.: Либідь, 2003. – 178 с.
5. *Миронюк В.М.* Електоральна географія регіону (на матеріалах галицьких областей). Автореф. ... канд. геог. наук. Спец. 11.00.02 – економічна та соціальна географія – Львів, 2002. – 20 с.
6. *Миронюк В.М.* Поведінка електорату Тернопільської області / *В.М. Миронюк* // Вісник Львів. у-ту. Серія географія, 1998. – вип. 23. – С. 87-89.
7. *Черкашин К.В.* Електоральна поведінка населення незалежної України в регіональному зрізі. Автореф. ... канд. політ. наук. Спец. 23.00.02 – політичні інститути та процеси. – Сімферополь, 2005. – 18 с.
8. *Якель Роман.* Якщо перемога, то по всій вертикалі! / *Роман Якель* // Дзеркало тижня. Україна, 2012. – № 40, 10.11.2012. – С.4.
9. Центральна виборча комісія України. Відображення результатів виборів. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://cvk.gov.ua/vnd2012/wp001.html>

Резюме:

Андрей Кузишин. ГЕПРОСТРАНСТВЕННАЯ ОЦЕНКА ПАРЛАМЕНТСКИХ ВЫБОРОВ 2012 ГОДА В ТЕРНОПОЛЬСКОЙ ОБЛАСТИ.

Статья посвящена геопространственному анализу формирования и нарезки избирательных округов в Тернопольской области по результатам выборов 2007, 2009 и 2012 гг и представлены особенности территориальных изменений их наполнения. Также проанализированы особенности электоральной активности на выборах 2012 года как в территориальном, так и во временном измерении. Отмечено административные единицы области с максимальными и минимальными показателями электоральной активности и сделана попытка обоснования таких показателей. Основное внимание уделено оценке электоральной привязанности населения области в разрезе административных районов и определены идеологические предпочтения избирателей. Такой анализ позволяет сформировать видение будущего предрасположения населения к политическим объединениям определенного идеологического направления.

Ключевые слова: выборы, электоральная привязанность, избирательные округа, избирательные участки, территориальная организация избирательного процесса, нарезка избирательных округов.

Summary:

Andriy Kuzyshyn. GEOSPATIAL ASSESSMENT OF THE PARLIAMENTARY ELECTIONS IN 2012 IN TERNOPIL REGION.

Article is devoted to geospatial analysis of formation and cutting constituencies in the Ternopil region as a result of elections in 2007, 2009 and 2012 and peculiarities of territorial variability of their content. Also peculiarities of electoral activity in the 2012 election as the territorial and in the time dimension. Administrative units marked area with the maximum and minimum rates of electoral activity and attempts to justify these indicators. The main attention is paid to assessing the electoral affection population in administrative regions and defined the ideological preferences of voters. This analysis allows us a vision of the future population of commitment to political associations definite ideological orientation.

Keywords: elections, electoral commitment constituencies, polling, territorial organization of the electoral process, cutting constituencies.

Рецензент: проф. Заставецька О.В.

Надійшла 10.11.2012р.
